

att mer tematiska frågeställningar som exempelvis rösträtt vs valbarhet eller kommunval vs riksdagsval inte riktigt ges en sammanhållen behandling. En metoddiskussion kring de olika källorna och deras användning hade också varit motiverad.

Men dessa önskemål förtar på intet vis huvudintrycket att Sandin genom sin historiska studie levererat ny empiri, förnyade perspektiv och mer preciserade forskningsfrågor kring hur demokratins former utvecklas, särskilt vad den flerbottnade och ingalunda slutligt avgjorda frågan om ålder beträffar.

Petraeus, David & Roberts, Andrew, 2023.
Conflict – The Evolution of Warfare from 1945
to Ukraine. London: William Collins.

Anmälan av Håkan Edström & Niklas Gyllensporre

Inledning

Hur recenseras en bok på drygt 500 sidor vars baksida presenterar uteslutande positiva omdömen av ledande politiker som Henry Kissinger, av krigserfarna generaler som James Mattis och av framstående forskare som Hew Strachan? I det följande har vi tagit fasta på att såväl författarna som deras ”hyllningskör” har ett strikt amerikansk-brittiskt perspektiv. Kan boken likväl vara berikande för läsare med andra perspektiv och synsätt? Syftet med boken antyder att så är fallet:

... to put Putin’s actions in Ukraine and his methods of engagement into their proper historical context, [to] attempt to show how militaries around the world have learned – or failed to learn – from each previous war when trying to fashion the means to fight the next, and [to] investigate the personal qualities needed for successful strategic leadership.

Håkan Edström är professor (II) i militärstrategi vid Luftkrigsskolen i Trondheim samt docent i statsvetenskap med inriktning säkerhetspolitik och strategi vid Försvarshögskolan (FHS) i Stockholm. Niklas Gyllensporre är civilekonom (DHS).

E-post: hakan.edstrom@fhs.se; niklas@gyllensporre.com

Onekiligen utgör boken ett ambitiöst försök att beskriva utvecklingen av modern krigsföring från Andra världskriget fram till och med det pågående kriget i Ukraina. Den erbjuder dessutom en blick in i framtiden. Det är otvivelaktigt en monumental uppgift att analysera och syntetisera all krigsföring under närmare åtta decennier till en smältbar och sammanhållen framställning. Författarnas framstående bakgrunder, den ene med förstahandserfarenhet som högste militäre befälhavare i större konflikter och den andre med erkänt akademiska meriter, bereder goda förutsättningar för intressant läsning. Vi återkommer till hur väl vi, utifrån ett mer "universellt" perspektiv, anser att de lyckats med sina föresatser.

Recensionen fortskrider som följer. Inledningsvis redogörs övergripande för innehållet i boken. Därefter ifrågasätts delar av författarnas framställning följt av några aspekter kopplat till tänkbar förbättringspotential. Avslutningsvis presenteras vårt samlade omdöme.

Bokens innehåll

Boken är, utöver den relativt kortfattade introduktionen om endast knappa fyra sidor, uppdelad i tio kapitel. För att ge läsaren en tydlig uppfattning om hur boken disponerats anges här antalet sidor som avdelats för de olika krig och konflikter som ligger till grund för analysen och slutsatserna. Först kan det dock vara viktigt att ta fasta på att författarna klargör att de inte inkluderat samtliga krig som utkämpats efter 1945 i sin undersökning utan endast de som "have contributed to the evolution of warfare".

Bokens kapitel löper i tidskronologisk ordning. Det första kapitlet behandlar perioden 1945–1954 och avhandlar både det kinesiska inbördeskriget (nio sidor) och Koreakriget (17 sidor). Det andra kapitlet berör krigsföring kopplat till avkoloniseringen 1947–1975. Här analyseras Kashmir-konflikten mellan Indien och Pakistan (fyra sidor), kriget mellan araber och judar vid Israels tillblivelse (åtta sidor), britternas upprorsbekämpning i Malaysias (sju sidor), Borneo (tre sidor) respektive Dhofar (sju sidor) samt Frankrikes dito i Indokina (drygt tre sidor) respektive Algeriet (sju sidor).

Det tredje kapitlet, det som handlar om USA:s krig i Vietnam 1964–1975, ges hela 58 sidors utrymme och är indelat i krigets olika faser ur ett amerikanskt perspektiv; 1961–1963, 1964–1965, 1966, 1968–1973 samt 1972–1975. Noterbart är att den vietnamesiska Tet-offensiven under 1968 ges ett eget avsnitt men endast om knappa två sidor. Bokens fjärde kapitel avhandlar perioden 1967–1982 och belyser fyra krig: Sexdagarskriget 1967 (drygt åtta sidor) respektive Yom Kippur-kriget 1973 (nio sidor) mellan Israel och ett antal arabstater; Sovjetunionens krig mot Afghanistan 1979–1989 (fyra sidor); samt Falklandskriget mellan Argentina och Storbritannien 1982 (tolv sidor).

I det femte kapitlet redogörs för ett antal krig under det Kalla krigets slutskede 1979–1993: inbördeskriget i El Salvador 1979–1992 (fyra sidor); kriget Irak-Iran 1980–1988 (fyra sidor); den USA-ledda invasionen av Grenada 1983 (fem sidor); USA:s invasion av Panama för att gripa president Noriega 1989 (två sidor); den USA-ledda befrielsen av Kuwait 1990–1991 (18 sidor); samt den USA-ledda interventionen i Somalia 1991–1993 (fyra sidor). Kapitel sex berör 1990-talet och är indelat i fyra huvudsektioner: Sydostessien-konflikten i Kaukasus 1991–1992 (tre sidor); de inledande krigen i forna Jugoslavien (tio sidor); folkmordskriget i Rwanda (fyra sidor); samt Natos ingripande i Kosovo-konflikten 1999 (tio sidor).

Det sjunde kapitlet avhandlar USA:s och Natos intervention i Afghanistan efter den elfte september 2001 och omfattar hela 44 sidor. Kapitlet är kronologiskt ordnat och i huvudsak rubriksatt efter årtal (2002–2005, 2009–2011, 2012–2014, 2015–2021) förutom de sektioner som fokuserar på den fas i kriget då talibanerna återtog initiativet. Kapitel åtta (hela 72 sidor) berör kriget i Irak 2003–2011.

Trots att ett av bokens syften explicit sägs handla om att ge bakgrunden till Rysslands krig mot Ukraina från 2022 och framåt, det vill säga det första delsyftet, ägnas de 55 sidorna i bokens nionde kapitel åt till att beskriva den faktiska utvecklingen av detta krig. I bokens tionde och sista kapitel ägnas de 39 sidorna till spekulationer om framtidens krig. Noterbart är att dessa spekulationer främst sker tematiskt kopplat till hybridkrigföring (fyra sidor), artificiell intelligens (åtta sidor), kärnvapen (två sidor), desinformation (fyra sidor), öppen underrättelsetjänst (en sida), drönare (fyra sidor), sensorer och elektroniska störsändare (en sida) respektive cyberkrigföring (tre sidor). Dessutom sker ett kortfattat försök (en sida) till att applicera all den nya kunskap bokens resonemang påstås ha renderat till ett potentiellt framtida krig mellan Kina och Taiwan innan de övergripande slutsatserna redovisas (sju sidor).

Kritik mot vissa delar av framställningen

Som antytts i redovisningen av bokens substantiella innehåll finns anledning till att ifrågasätta centrala delar av bokens framställning och struktur. Vi har valt att fokusera på fyra problemområden. En *första* problematik är författarnas brist på explicita teoretiska och metodologiska resonemang. Den kortfattade introduktionen innehåller till exempel endast två [!] referenser. Detta medför bland annat att läsaren inte vet på vilka grunder författarna exkluderat vissa av de krig som utkämpats efter 1945 i sin undersökning. Listan är tyvärr lång över krig och konflikter som förefaller vara högst relevanta men som negligerats. Detta blir i synnerhet problematiskt då författarna uttryckligen utger sig för att deras urval utgör ett ”proper historical context” för att förklara och förstå Rysslands pågående krig mot Ukraina. Borde då

inte Putins krig mot Georgien 2008 respektive mot Ukraina 2014–2022 inkluderats i analysen? Andra exempel som lämpligen borde inkluderats för att fullt ut leva upp till ambitionerna är bland annat: (i) de mellanstatliga krig som utkämpats mellan numera kärnvapenmakterna Indien och Pakistan; (ii) Suez kriget 1956 mellan Frankrike, Israel och Storbritannien å den ena sidan och Egypten å den andra; samt (iii) Kinas invasionskrig mot Indien 1962 respektive Vietnam 1979. Noterbart är att samtliga dessa krig involverar åtminstone en stat som kan anses utgöra ett maktcentrum i dagens alltmer multipolära världsordning.

Ett *andra* besvärande problem är den uppenbara bristen på försök till objektivitet. Samtidigt som bokens syfte antyder universell relevans ("militaries around the world") och totalanalys ("each previous war") så sker inte enbart ett urval av krig baserat på för läsaren oklara kriterier där merparten av de utvalda krigen involverar USA. Dessutom ägnas de amerikanska krigen betydligt mer utrymme än övriga krig. En av bokens författare väljer att skriva i "jag-form" samtidigt som ett av bokens syften sägs vara att utvärdera strategiskt ledarskap. Risken att självutvärderingen leder till självförhärligande är påtaglig.

Ett *tredje* problem framgår av bokens undertitel, det vill säga utvecklingen av krigföringen under undersökningsperiodens närmare åtta decennier. Tyvärr menar vi att boken snarast kommit att handla om strategiskt ledarskap, något vi återkommer till nedan. För att beskriva hur "how militaries around the world have learned – or failed to learn – from each previous war", vilket är det delsyfte som främst anknyter till bokens påstådda undersökningsobjekt, *krigföring*, så hade författarna behövt sammanfatta vilka lärdomar de menar borde tagits i beaktande för framtiden. För att kunna värdera det första krig de behandlar i detta syfte så hade det varit logiskt, och även nödvändigt, med någon form av prolog, det vill säga en sammanfattning av de lärdomar från krig och krigföring fram till och med 1945 som efterföljande krig värderas gentemot. Det kan synas självklart att *krigföring* i detta sammanhang även behövt definierats, om inte annat så för att skapa jämförbarhet mellan de olika fallen.

För det *fjärde* är beskrivningen av *strategiskt ledarskap* som sagt synnerligen rudimentär. De fyra så kallade "big ideas" håller tämligen låg verkshöjd och torde förefalla självklara även för personer utanför militära och politiska organisationer. Att förstå den strategiska situationen, kunna kommunicera och hela tiden ta lärdom och anpassa sig efter nya förhållanden har förmodligen varit ganska självklart i alla tider. Resonemanget förs dessutom med hänvisning till en enda referens (!). Det hela blir ytterligare komplicerande då empirin inte tycks vara primärt insamlad med strategiskt ledarskap i förgrunden. Intrycket är snarare att empirin presenteras för att verifiera författarnas uppfattningar kring vilka som har varit bra respektive dåliga ledare. Att en av författarna dessutom utvärderar sin egen insats är förstås problematisk.

Förbättringspotential

Det finns grund för stor förbättringspotential. Även i detta fall har vi valt att lyfta fram fyra aspekter. En *första* åtgärd borde vara att utvidga det teoretiska och metodologiska resonemanget. Främst borde härvid *krigföring* diskuteras djupare och tydligare definieras och operationaliseras. Relativt implicit gör författarna en primär uppdelning av krigföring i olika typer: (i) konventionella mellanstatliga krig; (ii) upprorsbekämpning; (iii) gerillakrig; och (iv) terroristbekämpning. Vi menar att det skulle underlätta för läsaren att förhålla sig till krigföringarnas olika natur, och inte minst för författarna att urskilja slutsatser och trendlinjer kopplat till de olika kategorierna, om en sådan uppdelning gjordes. Dessutom saknar vi en kategori, proxykrig, det vill säga krigföring genom ombud. I detta fall ser vi en ökad tendens främst i Afrika men även i Mellersta Östern.

Än mer implicit förhåller sig författarna till en annan, sekundär, dimension som de likväl kopplar såväl resonemang som slutsatser till; krigföringens olika domäner såsom land-, sjö- och luftarenorna. Krigföringens centrala funktioner som ledning, underrättelser, bekämpning/verkan, manöver/rörelse och uthållighet berörs endast indirekt trots att de är fundamentala för förståelsen av krigföring och skulle dessutom kunna nyttjas som en kompletterande sekundär dimension. En annan aspekt som möjligen kan vara väsentlig, men som nu utelämnats, är en nations beredvillighet och förmåga att uthärda krig och umbäranden. Inte minst hade det varit intressant att se hur medias växande roll hanterats av de strategiska ledarna. I den tidsanda vi nu lever i behöver till exempel politiker från demokratiska stater anpassa sig efter svängande opinioner som i sin tur i hög grad påverkas av medias bevakning. Detta kan jämföras med tidsandan för åttio år sedan, det vill säga vid undersökningsperiodens början, då acceptansen för förluster och umbäranden var fundamentalt annorlunda och då medias bevakning inte var lika sekundaktuell såsom den nu kan vara. Vi anser att detta är en faktor av betydelse i utvecklingen av konflikter och krigföring som författarna tydligare borde förhållit sig till. Resonemanget om det begrepp boken sägs handla om, *krigföring*, borde med andra ord ägnats betydligt mer utrymme och djup.

En *andra* åtgärd borde ha varit att strukturera om boken, från dess nuvarande kronologiska kapiteluppdelning, till en tematisk dito utifrån var och en av de fem typerna av krigföring, det vill säga krigföringens primära dimension. Dessutom hade det varit önskvärt att införa en prolog som angav startpunkten för undersökningen, det vill säga hur krigföringen inom var och en av de olika typerna gestaltade sig vid Andra världskrigets slut. Självklart hade det varit nödvändigt att inom var och en av de fem typerna förhålla sig kronologiskt så att utvecklingstendenserna över tid kunnat identifieras. Författarna är uppenbart inne på dessa tankebanor även om de aldrig lyckas omsätta dem i handling. Exempelvis nämns ofta den snabba utvecklingen av krigsföring som

skett, samtidigt som det för närvarande pågår ett krig i Europa som, möjligen undantaget några vapensystem, på många sätt påminner om Första världskrigets artilleridueller och skyttegravskrig.

För det *tredje* borde ett av de avslutande kapitlen ha ägnats åt en mer aggregerad analys där krigföringens olika sekundära dimensioner, såsom till exempel land- och de övriga arenorna och/eller de grundläggande funktionerna, sattes i fokus och där inverkan från de olika krigföringstyperna på var och en av de utvalda dimensionerna tydligare analyserades. Vad är det egentligen som har utvecklats? Vilka är konsekvenserna av denna utveckling? Hur har man dels mellan olika konflikter, dels under en och samma konflikt lyckats ta lärdom av den pågående utvecklingen och utifrån detta anpassat sitt beteende? Författarna tycks ha föresatt sig just detta men lyckas med andra ord inte nå i mål med ambitionerna.

För det *fjärde* borde bokens framtidsanalys ha presenterats som en tydligare epilög där krigföringens olika primära och sekundära dimensioner återigen satts i fokus och tillåtits vara strukturgivare för resonemanget. Vi tror att med introduktionen av såväl en tydlig introduktion som en sammanfattande avslutning skulle författarna på ett pedagogiskt sätt kunnat knyta ihop säcken. Vilken kunskap om de olika krigföringstyperna hade till exempel en strategisk ledare för 80 år sedan och vilken kunskap har dagens ledare inför framtiden?

Sammanfattande omdöme

Trots ovanstående kritik är boken läsvärd, med intressanta beskrivningar av de avhandlade konflikterna och bakgrunden till dessa. Slutsatser och kommentarer till varje enskild konflikt ger perspektiv, i vissa fall utgåendes från författarnas egna erfarenheter. Boken brister dock i sitt huvudsyfte – att belysa utvecklingen av krigföring sedan 1945. Boken är mer en beskrivning av utvalda konflikter än en analys av olika utvecklingslinjer inom var och en av olika typerna av krigföring. Boken bedöms likväl vara tankeväckande för politiska beslutfattare, militära ledare och alla som är intresserade av strategiskt ledarskap och militär litteratur.